

ÅLESUND KOMMUNE
POLITISK SEKRETARIAT

Kommunal- og regionaldepartement
Postboks 8112 Dep

0032 OSLO

Saksbehandler
Tore Hals
Tlf 70 16 20 24

Deres ref.

Vår ref.
TH/04/5500-4/010

Dato:
14.09.2006

FORSLAG TIL ENDRINGER I VALGLOVEN - HØRINGSUTTALELSE

Ålesund kommune viser til Kommunal- og regionaldepartementets høringsnotat med forslag til endringer i valgloven. Kommunen har følgende kommentar til høringsnotatet:

Generelt

Evaluering av valggjennomføringen viser at administrative tiltak er lite egnet som virkemiddel for å øke valgdeltakelsen. Valgmyndighetene kan kun *tilrettelegge* for deltakelse. Likevel inneholder høringsnotatet blant annet forslag som begrunnes i ønsket om nettopp å øke valgdeltakelsen.

Eventuelle endringer av valgloven kun bør gjøres for å *bedre tilretteleggingen for deltakelse* i valget og for at gjennomføringen av valget skal kunne skje så sikkert og feilfritt som mulig.

Så over til seks hovedpunkt i departementets forslag:

Forhåndsstemmer som kommer for sent fram

Forslaget om å endre siste dag for forhåndsstemmegivning fra fredag til torsdag før valgdagen, bør avvises. Velgerne er nå blitt vant til å kunne avgi stemme fram til og med fredag før valgdagen. Denne vanen bør de få beholde. Som departementet tidligere har presisert: Det er viktig at valgreglene ikke endres fra valg til valg for dermed å unngå forvirring og usikkerhet blant velgerne. En slik endring vil ikke hjelpe på valgdeltakelsen. Det er mange som forhåndsstemmer så sent som mulig og disse vil neppe akseptere at de ikke skal få avgi stemme på fredagen.

Årsaken til at "en del" (hvor mange er dette?) forhåndsstemmegivninger kom for sent fram til valgstyret for å kunne godkjennes, skyldes – etter vår vurdering – ene og alene slurv hos kommunene som sendte fra seg stemmegivningene.

Også Ålesund mottok stemmer etter fristen mandag kl 20:00. Men disse kom fram først de siste dagene i uken – noen utenlandsstemmer faktisk ennå senere. Felles for alle sent mottatte

Postadresse: Sentralbord
Rådhuset Tlf 70 16 20 00
6025 ÅLESUND Faks 70 16 20 01
postmottak@alesund.kommune.no

Besøksadresse:

www.alesund.kommune.no

Tlf
Faks

Bankgiro: 6550.05.05200
Å.K.org.: 942.953.119

stemmer var at de var sendt som B-post, noen poststemplet til og med så sent som mandagen. Med slik sendrekthet fra kommunene hjelper det ikke om fristen for mottak endres fra mandag kl 20:00 til tirsdag kl 20:00.

Ett døgn forsinkelse for mottak av forhåndsstemmer vil også forsinke oversendelsen av materiellet til fylkeskommunen.

I vår kommune hadde vi avtale med postverket om å levere mottatte stemmer etter at valglokalene stengte på fredag. Stemmene ble da sendt samme kveld som A-post og skulle etter normal postgang kunne bli mottatt på lørdag og senest på mandag. *Vi sendte for øvrig fra oss alle forhåndsstemmer som A-post.*

Vi hadde også avtale med postkontoret om å hente forhåndsstemmer på lørdag slik at vi kunne få godkjent så mange som mulig av stemmegivningene med tanke på å få registrert flest mulig forhåndsstemmegivninger i avkryssingsmanntallet.

Endring av dagens frister, slik departementet foreslår, vil bare delvis redusere antall forhåndsstemmegivninger som kommer for sent fram. Gjeldende frister er tilstrekkelig for at mottatte stemmer kan nå fram til rett kommune *så sant kommunenes rutiner tar hensyn til fristene og avtaler med det lokale postkontor om henting og levering av stemmer.* En endring av fristen til torsdag før valget og til tirsdag etter valget vil likevel ikke være tilstrekkelig for å få fram alle stemmene så lenge kommunene har dårlige rutiner for å sende forhåndsstemmene til rett kommune.

Av grunner som nevnt ovenfor mener vi det ikke er grunnlag for å endre datoen for når forhåndsstemmegivningen skal avsluttes og heller ikke fristen for mottak av forhåndsstemmer. Den bør stå fast som i dag, dvs siste fredag før valgtinget og mandag kl 20:00.

Fristen for å avgi forhåndsstemme utenriks kan gjerne endres (til nest siste fredag før valgdagen) slik det går fram av høringsnotatet. Her er det snakk om andre vilkår for framsending av brevpost enn innenlands.

Endring av skjæringsdatoen

Ja, skjæringsdatoen bør endres til 30. juni.

Vi er enig med departementet i at skjæringsdatoen ikke har noen praktisk betydning for nominasjonsprosessen og listeforslagene og dette forholdet bør derfor ikke være avgjørende for valg av skjæringsdato. Det viktigste er å la flest mulig få avgi stemme på valgtinget i den kommunen der de er bosatt.

Av samme årsak kan skjæringsdatoen gjerne settes så sent som til 31. juli. En skjæringsdato satt til 31. juli kan likevel være problematisk fordi forhåndsstemmegivningen utenriks starter 1. juli. Dette kan vel ordnes praktisk ved at prøvingen av disse stemmegivningene utsettes til etter skjæringsdatoen. Vi oppfordrer departementet til å vurdere dette nærmere.

Departementet påpeker at noen velgere kan tro det også på valgtinget går an å stemme i en annen kommune enn den de er manntallsført i. Dette er et problem som vil kunne oppstå uavhengig av hvilken skjæringsdato som velges. Velgerne, som ikke kjenner valgordningen godt nok, blander ofte sammen informasjonen om at de kan *forhåndsstemme* i den kommunen som passer best for dem og i *hvilket stemmelokale som helst i egen kommune på valgdagen.*

Dette kan motvirkes kun med informasjon som tydelig viser forskjellen mellom forhåndsstemmegivning og stemmegivning på valgtinget.

Valgkort

Valgkort har en viktig funksjon: Et nødvendig hjelpemiddel for valgfunksjonærene ved *forhåndsstemmegivningen*.

Vår erfaring er at valgkort har fått for stor fokus i informasjonsmateriellet om valget. Med dagens regelverk trenger ikke velgerne vite noe om valgkortet. Det kan avgis stemme på valgtinget uten valgkort. Velgeren kan også avgi forhåndsstemme uten å ha med seg valgkort. Ved forhåndsstemmegivning skriver valgfunksjonæren ut slikt kort. Velgeren trenger med andre ord ikke å ha kunnskap om dette praktiske hjelpemidlet.

Det store fokuset på valgkort skaper usikkerhet hos velgerne. Noen tror de ikke kan avgi stemme uten å ha valgkort. Den som ikke har mottatt kortet eller har mistet det, tror dermed de ikke kan stemme.

Vi er enig i at valgkortet kan ha en informativ funksjon. Men kortet skal konkurrere med all annen informasjon som kommer i posten og det har lett for å forsvinne i denne mengden – i dobbel forstand.

Velgerne oppfordres om å avgi forhåndsstemme. I slike tilfeller har valgkortets informasjon om hvilken stemmekrets vedkommende tilhører ingen betydning. Velgerne blir dessuten informert om at de kan avgi stemme på valgtinget andre steder enn i den stemmekretsen de er registrert uten at stemmegivningen av den grunn blir forkastet. Også i denne sammenheng har valgkortets informasjon om stemmekrets så godt som ingen betydning. Det kan dessuten være en kilde til å holde velgerne borte fra valget fordi de tror at de uten valgkort ikke kan avgi stemme.

Departementet nevner at valgkortet kan brukes som identifikasjon av velgeren. Dette er feil. Valgkortet – slik det i dag er utformet – kan aldri være noen gyldig legitimasjon.

Valgkort har som nevnt først og fremst en funksjon for *valgfunksjonærene ved stemmemottaket* i forbindelse med forhåndsstemmegivningen. Velgerne trenger ikke å tenke på valgkort verken for å avgi forhåndsstemme eller avgi stemme på selve valgtinget. Valgkortet bør derfor ikke nevnes i informasjonen til velgerne og det bør slett ikke innføres et obligatorisk krav om å sende det ut til alle velgerne. Utsending av valgkort bør heller ikke innføres som en frivillig ordning. Ulike ordninger vil bare skape forvirring.

For Ålesund vil en utsending av valgkort koste rundt 200.000 kroner. Med dette beløpet vil vi kunne bekoste langt mer effektiv informasjonskilder til velgerne. Vi mener derfor det blir helt feil dersom staten pålegger oss én bestemt informasjonskilde.

Dersom valgkort skulle bli innført som en obligatorisk ordning, må staten ta ansvaret for både å produsere kortene og dekke kostnaden med produksjon og utsending.

Legitimasjon

Utenlandske valgobservatører er overraska over at vi ikke krever legitimasjon fra velgeren. Vår regel er at valgfunksjonæren kan kreve legitimasjon. Departementet forsøker nå å innskjerpe dette ved at "Velger som er ukjent for stemmemottaker, skal legitimere seg." Men så gis det

unntak fra dette ved at "velgerens identitet i stedet (kan) bekrefte av en annen person over 18 år som legitimerer seg".

Slikt unntak må unngås. Dersom dagens regler skal endres, mener vi det må være et absolutt krav om at velgeren legitimerer seg. Uten legitimasjon må vedkommende avvise. Så lenge vi mener alvor med at det er viktig å sikre seg at en velger kan avgi kun én stemme, og at vi skal være sikre på at den som avgir stemme er den vedkommende utgir seg for å være, ja da blir eneste konsekvens: Krav om legitimasjon.

Som legitimasjon bør vi kunne akseptere: Pass, førerkort, bankkort med fødselsnummer og foto, og annet identitetsbevis utstedt av offentlig myndighet og som inneholder navn, fødselsnummer og foto. Valgkort mangler foto og kan derfor ikke brukes som identitetsbevis.

I dag er det svært få personer som til daglig ikke bærer på seg ett eller flere identitetsbevis som nevnt ovenfor. Sannsynligheten for å måtte avvise velgere på grunn av manglende identitetsbevis er derfor svært liten.

Altså: Innfør absolutt krav om at velgeren må identifisere seg for å kunne avgi stemme. Fjern informasjon og opplysning om valgkort fra all informasjon til velgerne om valghandlingen og i stedet få fram kravet om identifikasjon.

Elektronisk opptelling av stemmer

Vårt inntrykk er at departementet har en overdreven tillit til at manuell telling er ufeilbarlig og tilsvarende overdreven mistillit til maskinell og elektronisk telling.

Jo, vi er helt enig i at det må være to tellinger. Dersom de to tellingene kommer til samme resultat, må vi anse resultatet som korrekt. Dersom de to tellingene er ulike, må vi selvsagt fortsette tellingen inntil vi får et resultat som vi kan akseptere som riktig.

Manuell telling er uten tvil behefta med feil. Det er menneskelig å feile. Faktisk kan opptellingen vise seg å være feil selv om fire forskjellige personer kommer til samme resultat ved telling av en bunke sedler. Dette kan blant annet ha med at tellerne forventer et bestemt resultat for denne bunken og dermed kommer fram til det forventede resultatet.

Ålesund har gjennomført elektronisk telling av stemmesedlene ved to valg; i 2003 og 2005. Våre erfaringer med dette er positive. Ved valget i 2003 var den foreløpige opptellingen manuell og den endelige maskinell/elektronisk. Ved valget i 2005 ble både den foreløpige og den elektroniske opptellingen for tre av stemmekretsene utført maskinelt/elektronisk.

Vår erfaring er at det er raskere å få fram et foreløpig resultat med fordeling av antall stemmer på de ulike listene – uten at det tas hensyn til kandidatkåringen – ved manuell telling. Vi vil derfor (mest trolig) gjennomføre manuell foreløpig opptelling og maskinell/elektronisk endelig opptelling ved valget i 2007.

Det maskinelle/elektroniske systemet vi har brukt kan kort beskrives slik: Skannere foretar en maskinell telling av hver enkelt seddel (a la en pengeseddeltellemaskin). Antall sedler som går gjennom skanneren registreres fortløpende på pc. Denne registreringen skjer ved hjelp av egen elektronisk programvare. Antall sedler kan dessuten leses av i skannerens eget display. Disse to tallene kan dermed sammenholdes og kan fungere som en ekstra kontroll.

Stemmesedlene leses elektronisk og sorteres etter hver enkelt liste. Rettingene på listene leses også elektronisk og overføres til kandidatføring. Hver seddel kan følges på pc. Der lesesystemet oppdager avvik på sedlene kommer dette opp på pc-skjermen og valgfunksjonæren må godkjenne eller forkaste seddelen på samme måte som ved manuell behandling av sedlene.

Er det avvik mellom foreløpig telling og den maskinelle/elektroniske foretar vi en ny maskinell/elektronisk telling. Vi bruker det samme leseprogrammet, men vi byttet skanner. Vi har ikke hatt problemer med leseprogrammet, men skannerne kan være et svakt ledd ved at de kan få problemer med den maskinelle tellingen og i avfotograferingen av seddelen. Ved å bytte skanner vil slike mulige feil bli oppdaget.

Vi mener departementet har feil fokus når det krever to helt ulike systemer dersom både foreløpig og elektronisk telling gjennomføres ved hjelp av et elektronisk system. Vi mener at det – i alle fall ved bruk av skannere – bør være tilstrekkelig at andre telling skjer på en annen måte enn den første. Ved manuell telling skifter vi heller ikke ut tellekorpset ved andre telling – vi har en ordning der tellerne ikke teller de samme bunkene på nytt.

Departementet foreslår at kontrolltelling av avvik mellom foreløpig og endelig telling skal foregå manuelt. Dette vitner om manglende tiltro til maskinell/elektronisk telling. Er det noe som tilsier at likt resultat mellom to maskinell/elektroniske tellinger må anses som feil, mens resultatet av to manuelle tellinger må anses som rett? Lovens krav om telling i to omganger bør være tilstrekkelig. Det kan eventuelt tas inn et punkt om kontrolltelling uten binding til hvordan denne tellingen skal gjennomføres.

Vi slutter oss for øvrig til uttalelsen gitt av Valgforum i møte 6. – 7. september i år.

Godkjenning av datautstyr

Det er ønskelig med en godkjenningsordning for datautstyr som brukes ved valg. Dette vil gjelde alle ledd i valgprosessen – forhåndsstemmegivningen, optellingen av stemmesedler og valgoppgjøret. Vi har ikke klare meninger om hvordan en slik ordning skal være ut over at godkjenningen bør skje sentralt og ikke overlates til den enkelte kommune. Valget er ikke en sak bare for den enkelte kommune. Forhåndsstemmegivningen krever utveksling mellom kommunene og valgoppgjøret betinger utveksling mellom kommunene og fylkeskommunene (både ved stortingsvalg og ved fylkestingsvalg). Dermed vil det være nødvendig med en sentral styring av systemene.

Meningsmålinger

Departementet oppfordrer høringsinstansene om å gi tilbakemelding på om det bør innføres forbud mot publisering av partimålinger like før valget (vi antar at det da menes valgtinget).

Det er så mangt som kan påvirke velgernes stemmegivning. Partimålinger er én slik påvirkningskanal. Vi tror det blir feil å fokusere på bare denne ene kanalen. Og dersom vi skal fokusere på påvirkningskanaler, bør vi vel ikke bare tenke på selve valgtinget, men også forhåndsstemmeperioden. De som avgir forhåndsstemme kan vel bli like påvirket som den som avgir stemme på valgtinget. Så dersom også disse skal bli forskånet fra partimålingspåvirkning må slike målinger nektes i perioden 10. august og fram til dagen etter valgtinget. Dette vil vel være å gå for langt.

Departementet viser til at det ikke er forskningsmessig belegg for å si at partimålinger like inn til valgtinget gir en tydelig og systematisk påvirkning av velgernes stemmegivning. Men om så var; dreier ikke hele valgkampen seg om å påvirke velgerne? Er det noe mer forkastelig å bli påvirket av en partimåling enn av en partilederdebat på TV?

Noen velgere bestemmer seg i godt tid for hvem de skal stemme på. Disse lar seg neppe påvirke av partibarometer. Andre bestemmer seg sent og vil gjerne ha både partibarometer og andre kilder som en referanse for sitt endelige valg. La derfor ikke valgloven sette begrensninger i hva velgerne skal eller ikke skal kunne bli påvirket av.

Valgstyrets oppgave er å legge forholdene til rette slik at borgerne ved frie, direkte og hemmelige valg skal kunne velge sine representanter uten at velgeren *under valghandlingen* blir påvirket til å foreta et bestemt valg, eller at forberedelsene og gjennomføringen av selve valget organiseres slik at det påvirker valgresultatet.

Opptelling søndag

Vi slutter oss fullt ut til departementets forslag om at det enkelte valgstyre selv kan bestemme om foreløpig opptelling av stemmesedler ved forhåndsstemningen skal starte allerede søndag.

Oppsummert

Ålesund kommunes merknader til de foreslåtte endringene i valgloven, oppsummeres slik:

<i>Lovtekst</i>	<i>Kommentar</i>
§ 2-3 Ny overskrift	Nei, endres ikke
§ 2-3 Nytt tredje ledd	Nei, frarådes
§ 2-9 c	Punktet strykes
§ 8-1 Andre og tredje ledd	Nei, frarådes
§ 8-3 Sjette ledd tredje punktum	Tja, selv om vi sier nei til § 8-1
§ 8-4 Tredje ledd	Nei. Tredje ledd bør i stedet lyde: <i>Velgeren skal legitimere seg. Som legitimasjon aksepteres pass, førerkort, bankkort med fødselsnummer og foto, og annet identitetsbevis utstedt av offentlig myndighet og som inneholder navn, fødselsnummer og foto.</i>
§ 8-6	Ja, tilrådes
§ 9-5 Annet ledd annet punktum og nytt tredje punktum	Nei. Leddet må få samme formulering som vårt forslag til § 8-4, se ovenfor
§ 10-1 Første ledd bokstav g	Nei, frarådes
§ 10-4 Femte og nytt sjette ledd	Femte ledd: Nei. Alternativt kan leddet lyde slik: <i>Stemmesedlene skal telles i to omganger, ved en foreløpig og en endelig opptelling. De to opptellingene skal organiseres ulikt slik at eventuelle tellefeil kan oppdages.</i> Sjette ledd: Nei. Alternativt kan leddet lyde slik: <i>Dersom det er avvik mellom den foreløpige og den endelige opptellingen som ikke kan forklares, skal det gjennomføres kontrolltelling.</i>
§ 10-5 Første ledd siste punktum	Ja, tilrådes

Med hilsen

Arve Tønning
ordfører

Tore Hals
bysekretær